

Een referentiekader voor onderzoeksevaluaties in het hbo

Inleiding

Voor de periode 2009 – 2015 heeft de HBO-Raad een *Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO)* ingesteld. Deze gaat in deze periode van zes jaar bij alle hogescholen een onderzoek instellen naar het kwaliteitszorgstelsel rond onderzoek en lectoraten dat de hogeschool hanteert. In het *Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO)* zijn de afspraken die de hogescholen hierover gemaakt hebben vastgelegd, de VKO zal de naleving van deze afspraken onderzoeken en valideren.

Een centraal onderdeel van dat stelsel is een set van afspraken over de wijze waarop hogescholen zelf het onderzoek extern laten evalueren en beoordelen. De afspraken hebben betrekking op de onafhankelijkheid en deskundigheid van de beoordelaars, op de frequentie en de systematiek van evalueren en de te behandelen onderwerpen in de (openbare) rapportages. In het *Basisdocument Kwaliteitszorgstelsel ten aanzien van het onderzoek aan hogescholen 2009 – 2015* zijn deze globale afspraken nader uitgewerkt.

De aanwijzingen in dit Basisdocument zijn op hun beurt door Hobéon Management Consult uitgewerkt tot een referentiekader voor de onderzoeksevaluaties. De lijst onderwerpen die volgens het Basisdocument in ieder geval in de evaluatie aan de orde moeten komen hebben hier een logisch indeling en ordening gekregen en zijn concreter uitgewerkt. Als deze onderwerpen aan de orde komen, dan zijn de vijf centrale evaluatievragen uit het Basisdocument door de evaluatiecommissie te beantwoorden.

In het navolgende vindt u eerst het referentiekader zelf, met een toelichting daarop en aansluitend de uitgangspunten die Hobéon Management Consult hanteert, als zij in opdracht van de hogeschool een onderzoeksevaluatie organiseert die voldoet aan de eisen van de VKO.

Zij tot slot nog vermeld, dat zowel voor de hogescholen als voor Hobéon het referentiekader ook voor andere doelen benut kan worden. Het kan als richtsnoer gebruikt worden voor ontwerp en ontwikkeling van nieuwe onderzoekseenheden. Voor externe doorlichting van een bestaand lectoraat, kenniscentrum of andere onderzoekseenheid op organisatie- of inhoudelijke aspecten kan een specifieke uitsnede gemaakt worden. Ook kan het gebruikt worden als referentiekader voor een interne audit, door de hogeschool zelf, of een nulmeting, door Hobéon, als onderdeel van het eigen kwaliteitssysteem of als opmaat voor een externe evaluatie.

Referentiekader kwaliteit onderzoek en lectoraten

De missie van de onderzoekseenheid	
Objecten	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Missie: kwaliteit en bereik. ▪ Afstemming van de missie op de omgeving. ▪ Onderzoeksprofiel. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De onderzoekseenheid heeft een missie geformuleerd die leidend is voor haar werkprogramma. ▪ De missie is gerelateerd aan het strategisch beleid van de hogeschool. ▪ De missie is uitgewerkt naar de drie gebieden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Kennisontwikkeling; ○ Beroepspraktijk en maatschappij; ○ Onderwijs en scholing. ▪ De missie wordt periodiek doorgelicht met belanghebbenden. ▪ De uitwerking van de missie naar de gebieden wordt gedragen door relevante vertegenwoordigers daaruit. ▪ De onderzoekseenheid heeft een visie op de samenhang tussen de drie gebieden en weet het relatieve gewicht ervan te motiveren. ▪ De missie is uitgewerkt in termen van specifieke, haalbare en tastbare resultaten. ▪ De onderzoekseenheid heeft haar onderzoeksprofiel geformuleerd in termen van wetenschappelijke standaarden en onderzoeksmethoden en -technieken.
Het werkprogramma van de onderzoekseenheid	
Objecten	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ De onderzoeksthema's en het onderzoeksportfolio. ▪ Betrokkenheid van stakeholders bij opstelling en uitvoering van het werkprogramma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De onderzoekseenheid heeft een of meer onderzoeksprogramma's ontwikkeld die een zichtbare uitwerking van de missie en de beoogde resultaten zijn. ▪ De belanghebbenden in beroepenveld en maatschappij zijn betrokken bij de programmering van het onderzoek. ▪ De belanghebbenden in beroepenveld en maatschappij zijn betrokken bij de uitvoering van het programma. ▪ Docenten en studenten zijn betrokken in de uitvoering van het onderzoeksprogramma.
Context en voorwaarden	
Objecten	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ De inbedding en positionering van de eenheid binnen de instelling. ▪ De kwaliteit van de onderzoekers. ▪ De omvang van de eenheid in termen van mensen en (financiële) middelen. ▪ De interne en externe samenwerkingsverbanden. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De positionering van de eenheid binnen de instelling is in overeenstemming met haar missie en onderzoeksprofiel. ▪ De onderzoekseenheid maakt gebruik van de organisatorische en personele omgeving die de hogeschool haar biedt. ▪ De deelnemers in het onderzoeksprogramma hebben de kwalificaties en de kwaliteit om het programma uit te kunnen voeren. ▪ De onderzoekseenheid is door de kwantiteit van mensen en (financiële) middelen in staat haar werkprogramma uit te voeren. ▪ De onderzoekers ontwikkelen en onderhouden een netwerk in de voor hun onderzoek relevante gebieden. ▪ De onderzoekseenheid ontwikkelt en onderhoudt een relatienetwerk in de voor haar relevante gebieden en weet dit netwerk in te zetten bij de programmering en uitvoering van haar activiteiten.
Resultaten	
Objecten	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ De publicaties, presentaties en andere producten. ▪ Gegevens over impact en waardering van het onderzoek op de drie prestatiegebieden. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De onderzoekseenheid laat door middel van publicaties, presentaties en andere producten die het onderzoek van de eenheid in de afgelopen periode heeft opgeleverd zien, dat de doelstellingen gerealiseerd worden. ▪ De onderzoekseenheid verzamelt systematisch gegevens bij relevante belanghebbenden over de impact op en waardering van haar prestaties op de gebieden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein; ○ Beroepspraktijk; ○ Onderwijs en scholing en samenleving. ▪ De onderzoekseenheid gebruikt deze gegevens om haar werk en werkwijzen te verbeteren.

Uitgangspunten voor de wijze waarop Hobéon het evaluatieproces uitvoert

1. Het referentiekader

- Het kwaliteitssysteem van de hogeschool of de onderzoekseenheid is het uitgangspunt voor het te hanteren referentiekader.
- Voorafgaand aan de evaluatie zal Hobéon het eigen referentiekader van de hogeschool of onderzoekseenheid beoordelen op de mate waarin de landelijke eisen hiermee afgedekt zijn. Bovenstaand referentiekader functioneert daarbij als checklist.
- De hogeschool of onderzoekseenheid kan er ook voor kiezen het Hobéon referentiekader als vertrekpunt aan de evaluatiecommissie mee te geven. De hogeschool of onderzoekseenheid kan hier – gemotiveerd vanuit haar eigen visie en beleid – nog eigen aandachtspunten aan toevoegen.
- Voorafgaand aan het hele evaluatieproces is er overeenstemming tussen hogeschool en evaluatiecommissie over het te hanteren referentiekader.

2. Opdracht, positie en samenstelling van de commissie

- Het CvB of een vertegenwoordiger hiervan is de opdrachtgever voor de in te stellen evaluatiecommissie.
- In de opdracht is ook aangegeven wat het CvB met de resultaten van het evaluatieonderzoek gaat doen. Het bestuur vergewist zich ervan, dat er ook bij de onderzoekseenheid hierover duidelijkheid bestaat.
- De leden van de commissie zijn onafhankelijk van de te beoordelen onderzoekseenheid
- Hobéon Certificering verzorgt het voorzitterschap en de rapportage. HC stelt de commissie in overleg met de onderzoekseenheid samen.
- De commissie in zijn geheel heeft de vereiste deskundigheden op het gebied van:
 - het aan het onderzoek gelieerde onderwijs;
 - de relevante beroepspraktijk;
 - het relevante onderzoeksdomeinen;
 - de relevante internationale omgeving;
 - kwaliteitszorg, evaluatieprocessen en management advies.

3. Het beoordelingsproces

- De onderzoekseenheid stelt een zelfevaluatie op die voor de commissie het startpunt voor het onderzoek vormt. De zelfevaluatie bevat de informatie die nodig is om tot een indicatief oordeel te komen over de essentiële punten van het referentiekader.
- De commissie bereidt aan de hand van de zelfevaluatie en de bijgevoegde documentatie de site visit voor. De onderzoekseenheid stelt desgevraagd aanvullende informatie ter beschikking. De commissie maakt afspraken met de onderzoekseenheid welke informatie tijdens de site visit aanvullend beschikbaar is.
- De commissie voert voorafgaand aan het bezoek overleg over de speerpunten in de vraagstelling.
- De commissie geeft na het bezoek een terugkoppeling aan de onderzoekseenheid over haar bevindingen. Deze terugkoppeling kan een beoordeling op de vier gebieden van het referentiekader behelzen of – als op een of meerdere van deze gebieden nog onvoldoende zicht is op de kwaliteit - een voorstel voor punten van nader onderzoek. In het laatste geval maakt de commissie met de onderzoekseenheid nadere afspraken over een vervolfbezoek of andere manieren om een antwoord te vinden op nog openstaande vragen.

4. De rapportage

- De commissie stelt een concept-rapportage op van haar bevindingen en verbindt hieraan adviezen voor mogelijke verbeteringen die ze ziet.
- De commissie legt de concept-rapportage voor aan de onderzoekseenheid voor een controle op feitelijke onjuistheden.
- De commissie overhandigt het rapport aan het CvB van de hogeschool.
- Het CvB gebruikt de rapportage voor de van te voren afgesproken doelen.